

RETTSMØTERAPPORT i sak E-19/16

ANMODNING til Domstolen i henhold til artikkel 34 i Avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et Overvåkningsorgan og en Domstol fra Norges Høyesterett i en sak for denne domstol mellom

Thorbjørn Selstad Thue, med støtte fra **Politiets Fellesforbund**

og

Den norske stat

om tolkningen av artikkel 2 i europaparlaments- og rådsdirektiv 2003/88/EF av 4. november 2003 om visse aspekt ved organisering av arbeidstida.

I Innledning

1. Ved brev datert 14. desember 2016, registrert ved EFTA-domstolen samme dag, fremsatte Norges Høyesterett en anmodning om rådgivende uttalelse i en sak som står for den mellom Thorbjørn Selstad Thue (“den ankende part”) og den norske stat (“ankemotparten”). Politiets Fellesforbund har erklært partshjelp til støtte for den ankende part i saken for den nasjonale domstol.

2. Saken for den anmodende domstol gjelder et søksmål fra den ankende part som arbeidstaker, mot ankemotparten som arbeidsgiver, i en tvist om hvordan arbeidstiden skal beregnes, nærmere bestemt hvordan arbeidstakeren skal godtgjøres for tid medgått til reise utenfor alminnelig arbeidstid, og hvor reisen skjer til et annet arbeidssted enn der arbeidstaker vanligvis har oppmøte.

II Rettslig bakgrunn

EØS-rett

3. Europaparlaments- og rådsdirektiv 2003/88/EF av 4. november 2003 om visse aspekt ved organisering av arbeidstida (EUT 2003 L 299, s. 9, og EØS-tillegg 2006 nr. 58, s. 78) (“arbeidstidsdirektivet” eller “direktivet”) er innlemmet i avtalen om Det europeiske

økonomiske samarbeidsområde (“EØS-avtalen” eller “EØS”) vedlegg XVIII nr. 32h ved EØS-komiteens beslutning nr. 45/2004 av 23. april 2004 (EUT 2004 L 277, s. 12, og EØS-tillegg 2004 nr. 43, s. 11). Forfatningsrettslige krav ble angitt, og beslutningen trådte i kraft 1. august 2005.

4. Arbeidstidsdirektivet artikkel 1 fastsetter:

1. I dette direktivet er det fastsett minstekrav til tryggleik og helse i samband med organisering av arbeidstida.

...

3. Dette direktivet skal nyttast på alle sektorar innanfor offentleg og privat verksemd, i medhald av artikkel 2 i direktiv 89/391/EØF, utan at det rører ved artikkel 14, 17, 18 og 19 i dette direktivet.

...

5. Definisjonene av arbeidstid og hviletid er fastsatt i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 som følger:

1. “arbeidstid” [tyder] alle periodar då arbeidstakaren er i arbeid og står til rådvelde for arbeidsgjevaren, og utfører verksemda si eller pliktene sine i samsvar med nasjonal lovgjeving og/eller praksis,

2. “kviletid” [tyder] alle periodar som ikkje er arbeidstid,

Nasjonal rett

6. Arbeidstidsdirektivet er gjennomført i norsk rett ved lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv.¹ (“arbeidsmiljøloven”).

7. Arbeidsmiljøloven kapittel 10 har overskriften “Arbeidstid” og fastsetter grensene for alminnelig arbeidstid (§ 10-4), regler for gjennomsnittsberegning av alminnelig arbeidstid (§ 10-5), grensene for overtid (§ 10-6) og krav om pauser og daglig og ukentlig arbeidsfri (§§ 10-8 og 10-9).

8. Arbeidsmiljøloven § 10-1 lyder:

(1) Med arbeidstid menes den tid arbeidstaker står til disposisjon for arbeidsgiver.

---

¹ Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven), LOV-2005-06-17-62.

(2) Med arbeidsfri menes den tid arbeidstaker ikke står til disposisjon for arbeidsgiver.

III Faktum og saksgang

9. Den ankende part har vært ansatt ved Gaular lensmannskontor i Sogn og Fjordane siden 1995, der han nå er politiførstebetjent. Fra 2005 og ut 2014 var han tilknyttet Sogn og Fjordane politidistrikts såkalte utrykningsenhet ("UEH"). Hvert politidistrikt i Norge skal ha et slikt UEH-lag av spesielt kvalifiserte tjenestemenn som blant annet skal forestå væpnede aksjoner og eskorteoppdrag for statsråder m.v. som besøker distriktet.

10. Saken knytter seg til tre UEH-oppdrag som den ankende part deltok i, nemlig: (i) et eskorteoppdrag 7. oktober 2013 i Volda for den norske helseminister, (ii) en væpnet narkotikaaksjon i Sogndal og omegn 8. oktober 2013, og (iii) et eskorteoppdrag i Årdal 16. november 2013 for den norske statsminister.

11. I forbindelse med eskorteoppdraget 7. oktober 2013 i Volda dro den ankende part hjemmefra ca. kl. 17.00 søndag 6. oktober 2013 og bort til Gaular lensmannskontor. Her pakket han tjenestebilen med nødvendig utstyr. Han meldte så fra til politidistriktets operasjonssentral ("Operasjonssentralen") om at han startet på turen til Volda. På veien kjørte den ankende part innom Førde lensmannskontor, ca. 25 minutter unna, og hentet et tjenestevåpen. Han kjørte deretter til Gloppen lensmannskontor, der han møtte en politibetjent som skulle være med ham på oppdraget. Fra Gloppen til Volda, der de overnattet, trente de på eskortekjøring i hver sin bil, i tillegg til at de rekognoserte. I denne forbindelse har ankemotparten godtatt tiden fra kl. 18.30 som arbeidstid, med overtidstillegg. Det omtvistede tidsrom gjelder intervallet fra kl. 17.00 til kl. 18.30, altså forut for eskortetreningen mv. Den ankende part har bare fått dette tidsrom godkjent som reisetid, ikke som arbeidstid.

12. Dagen etter ble helseministeren hentet som planlagt og kjørt fra Volda til Nordfjord og senere tilbake til flyplassen i Volda. Deretter, kl. 16.20, kjørte den ankende part og hans kollega hjemover igjen. Den ankende part kom hjem ca. kl. 19.30. Denne returreisen har ankemotparten bare godkjent som reisetid, ikke som arbeidstid.

13. Oppdrag nr. 2 var en væpnet narkotikaaksjon i Sogndal og omegn den påfølgende dag, tirsdag 8. oktober 2013. Den ankende part ankom Gaular lensmannskontor ca. kl. 06.30, der han pakket nødvendig utstyr i tjenestebilen og meldte fra til Operasjonssentralen. Han kjørte deretter til Førde lensmannskontor, der han møtte de øvrige i UEH-laget før de kjørte videre til Sogndal, der de ankom rundt kl. 08.00. Aksjonen varte frem til kl. 21.53, og den ankende part var tilbake i Gaular igjen kl. 23.35.

14. Returreisen fra Sogndal har den ankende part fått godkjent av ankemotparten som reisetid, ikke som arbeidstid. Reisen til Sogndal ble godkjent som arbeidstid (med

overtidstillegg), men den anmodende domstol bemerker at dette ifølge ankemotparten har skjedd ved en feil.

15. Oppdrag nr. 3 var et eskorteoppdrag for den norske statsminister lørdag 16. november 2013, da den ankende part i utgangspunktet hadde fri. Den dag kjørte han fra Gaular ca. kl. 08.00 etter å ha pakket tjenestebilen med utstyr. Han meldte også fra til Operasjonssentralen. Deretter kjørte han til Førde lensmannskontor, hvor han hentet politibetjenten han skulle utføre oppdraget sammen med. De kjørte deretter i samme bil til Årdal, der kollegaen skulle over i en annen bil. Det er uomstridt at det underveis ble tatt en del telefoner for å planlegge oppdraget. De var fremme i Årdal ca. kl. 11.00. Etter at oppdraget var utført, kjørte den ankende part tilbake til Gaular kl. 16.40. Han var hjemme igjen kl. 19.40.

16. Returreisen fra Årdal ble godkjent av ankemotparten som reisetid, ikke som arbeidstid. Det samme gjaldt opprinnelig reisen til Årdal. Under ankeforberedelsen for lagmannsretten godtok imidlertid ankemotparten denne reise som arbeidstid med overtidstillegg, siden den ankende part hadde så mange planleggingsoppgaver.

17. Dermed er de omtvistede tidsrom i saken intervallet fra kl. 17.00 til kl. 18.30 på reisen til Volda, samt returreisene på alle de tre oppdrag.

18. For å kunne klassifisere disse tidsrom blir de sentrale spørsmål i hvilken grad den ankende part hadde plikt til å utføre oppgaver underveis, og om han var arbeidsberedt og sto til disposisjon for ankemotparten for andre politioppgaver. Andre spørsmål vil være om han hadde mulighet til å velge en alternativ reiserute, om han hadde mulighet til å velge et annet transportmiddel, betydningen av at det ble brukt sivil polititjenestebil og hvilken begrensning i hans fritid det innebar at han hadde tjenestevåpen med på reisen. Det er også uenighet om den ankende parts mulighet til å velge avreisetidspunkt og til å disponere tiden på reisen til private gjøremål, for eksempel for å ta pauser og til å besøke familie og venner. I tillegg er det uenighet om den ankende part utførte noe utover rent kortvarige og reiserelaterte oppgaver.

19. Den 31. mars 2014 tok den ankende part ut søksmål mot ankemotparten basert på at arbeidstiden var beregnet feil. Ved Oslo tingretts dom 11. desember 2014 ble søksmålet forkastet. Dommen ble anket til Borgarting lagmannsrett, som ved dom 18. februar 2016 opprettholdt tingrettens avgjørelse. Den ankende part har anket lagmannsrettens dom inn for Norges Høyesterett.

20. Norges Høyesterett har forelagt EFTA-domstolen følgende spørsmål:

- I. Er den tiden som medgår til en reise pålagt av arbeidsgiver, til og/eller fra et annet oppmøtested enn arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested, når reisen skjer utenfor alminnelig arbeidstid, å anse som arbeidstid etter artikkel 2 i direktiv 2003/88/EF?**

- II. I den grad en reise som beskrevet i spørsmål I ikke i seg selv er tilstrekkelig til klassifisering som arbeidstid, hva er det rettslige vurderingstemaet og de relevante momentene for vurderingen av om reisetiden likevel blir arbeidstid? Det bes herunder omtalt om det skal foretas en intensivitetsvurdering av innslaget av arbeid på reise.**
- III. Har det betydning for vurderingene under spørsmål I og II hvor ofte arbeidsgiver fastsetter et annet oppmøtested enn det som er arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested?**

21. På grunn av sykdom ble dommer Páll Hreinsson, som var saksforberedende dommer, erstattet av ad hoc dommer Ása Ólafsdóttir. Saken ble 16. mai 2017 omfordelt til president Carl Baudenbacher som saksforberedende dommer.

IV Skriftlige innlegg

22. I medhold av artikkel 20 i EFTA-domstolens vedtekter og artikkel 97 i EFTA-domstolens rettergangsordning er skriftlige innlegg inngitt av:

- den ankende part, representert ved advokat Merete Furesund,
- ankemotparten, representert ved advokat Siri K. Kristiansen, Regjeringsadvokaten, som partsrepresentant,
- Polens regjering, representert ved Boguslaw Majczyna, Ministry of Foreign Affairs, som partsrepresentant,
- EFTAs overvåkingsorgan (“ESA”), representert ved Carsten Zatschler og Øyvind Bø, medlemmer av Department of Legal & Executive Affairs, som partsrepresentanter, og
- Europakommisjonen (“Kommisjonen”), representert ved juridisk rådgiver Michel van Beek og Nicola Yerrell, medlem av Kommisjonens juridiske tjeneste, som partsrepresentanter.

V Sammendrag av fremsatte anførsler

Generelt

23. Alle som har inngitt skriftlige innlegg for EFTA-domstolen, er enige om at begrepene arbeidstid og hviletid er gjensidig utelukkende. Siden direktivet bare benytter

disse to alternativer, finnes det ingen mellomkategorier.² Følgelig er de alle enige om at tid den ankende part har brukt på de omtvistede reiser, enten kan utgjøre arbeidstid eller hviletid. Videre er alle som har inngitt innlegg til EFTA-domstolen enige om at definisjonen av arbeidstid i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1 oppstiller tre kriterier som angir at arbeidstakeren må: 1) være i arbeid eller på arbeid, 2) stå til arbeidsgivers disposisjon og 3) utføre sine arbeidsoppgaver eller plikter. Som det redegjøres for i det nedenstående, er det imidlertid uenighet om hvordan de enkelte kriterier skal tolkes.

Den ankende part

24. Innledningsvis gjør den ankende part gjeldende at frem til oktober 2013 ble hans arbeidstid, også for UEH-oppdrag, beregnet fra det tidspunkt han ankom lensmannskontoret og til han forlot samme kontor etter vaktens slutt. Tjenestereiser utenfor alminnelig arbeidstid ble regelmessig klassifisert som arbeidstid. I oktober 2013 endret ankemotparten ensidig denne praksis og begynte å regne en del av de aktuelle timer som reisetid. Den ankende part gjør gjeldende at de fleste av de tolv politidistrikter i Norge godtar reisetid, utenfor alminnelig arbeidstid, som arbeidstid.

25. Den ankende part gjør gjeldende at hvis en arbeidsgiver fritt kan definere hvor en ansatt skal utføre sine oppgaver, uten at tiden som tilbringes i kjøretøyet klassifiseres som arbeidstid, vil dette forpurre arbeidstidsdirektivets mål.

26. Når det gjelder det første spørsmål, anfører den ankende part at siden den ansatte har plikt til å følge arbeidsgivers ordre, må all tid som medgår til en reise pålagt av arbeidsgiver, anses som arbeidstid etter arbeidstidsdirektivet artikkel 2.

27. Den ankende part gjør gjeldende at begrepene arbeidstid og hviletid som definert i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1 etter rettspraksis “may not be interpreted in accordance with the requirements of the various legislations of the Member States but constitute concepts of Community law which must be defined in accordance with objective characteristics by reference to the scheme and purpose of that directive”.³

28. Den ankende part anfører at relevant rettspraksis viser at de tre vilkår i direktivet artikkel 2 nr. 1 verken er alternative eller fullstendig kumulative. Dermed er det ikke nødvendig at alle kriterier er oppfylt for at et tidsrom skal kunne klassifiseres som

---

² Det ble vist til mange dommer og kjennelser, herunder sak E-5/15 *Matja Kumba T. M'Bye m.fl.*, Sml. 2015 s. 674, avsnitt 39, og for sammenligning, dommene i *Tyco*, C-266/14, EU:C:2015:578, avsnitt 25 og 26, *Simap*, C-303/98, EU:C:2000:528, avsnitt 47, *Jaeger*, C-151/02, EU:C:2003:437, avsnitt 48, og *Dellas m.fl.*, C-14/04, EU:C:2005:728, avsnitt 42 og 43. Det ble også vist til kjennelsene i *Vorel*, C-437/05, EU:C:2007:23, avsnitt 24 og 25, og *Grigore*, C-258/10, EU:C:2011:122, avsnitt 42 og 43.

³ Det vises til dommen i *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 58.

arbeidstid.⁴ Videre er begrepene bredt definert, og i de fleste tilfelle vil det være tilstrekkelig at to av kravene er oppfylt for at tidsrommet skal regnes som arbeidstid.⁵

29. Når det gjelder det første kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, gjør den ankende part gjeldende at i saker som gjelder arbeidstakere som har beredskapsvakt i en nødetat, har Den europeiske unions domstol ("EU-domstolen") gjentatte ganger lagt til grunn at den tid arbeidstakerne tilbringer i beredskap på sitt arbeidssted, i arbeidsgivers lokaler, utgjør arbeidstid.⁶

30. Videre har EU-domstolen lagt til grunn at for arbeidstakere som ikke har et fast eller sedvanlig arbeidssted, utgjør reisen mellom hjemmet og deres første og siste kunde for dagen arbeidstid.⁷ Slik den ankende part ser det, er det klart at ikke bare bestemmelsesstedet anvist av arbeidsgiver, men hele tidsrammen for den aktuelle reise er arbeidstakerens arbeidssted etter arbeidstidsdirektivet.

31. Når det gjelder det annet kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, gjør den ankende part gjeldende at en arbeidstaker står til sin arbeidsgivers disposisjon når han er forpliktet til å følge arbeidsgivers instruksjoner, herunder når han pålegges av arbeidsgiver å reise til et bestemt sted.⁸ Underveis på slike reiser handler arbeidstaker etter instruks fra arbeidsgiver, som kan endre rekkefølgen på kundene eller avlyse eller legge til et oppdrag.

32. Når det gjelder det tredje kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, anfører den ankende part at en arbeidstaker som foretar reiser i forbindelse med sitt arbeid, arbeider, siden han er forpliktet til å følge arbeidsgivers pålegg om å foreta reisen.⁹ EU-domstolen har dessuten gjentatte ganger lagt til grunn at selv om arbeidstakerne ikke utfører arbeidsoppgaver, utgjør den tid arbeidstakere tilbringer i beredskap på sitt arbeidssted, i arbeidsgivers lokaler, arbeidstid.

33. I den foreliggende sak gjør den ankende part gjeldende at han er forpliktet til å etterkomme arbeidsgivers pålegg, uten hensyn til oppdragssted og hvor mye tid han må tilbringe borte fra hjemmet på grunn av tjenesten. Han gjør gjeldende at EU-domstolen i *Tyco* la til grunn at arbeidstakere i slike situasjoner utfører sine arbeidsplikter i hele den tid reisene som ble foretatt varte, siden reisene var en nødvendig del av ytelsen av tekniske tjenester hos kundene.

---

⁴ Det vises til dommen i *Simap*, som omtalt over, avsnitt 48, som ifølge den ankende part bekreftet den oppfatning generaladvokat Saggio ga uttrykk for i sin uttalelse i samme sak, EU:C:1999:621, avsnitt 36.

⁵ Det vises til generaladvokat Ruiz-Jarabo Colomers uttalelse i *Jaeger*, C-151/02, EU:C:2003:209, avsnitt 28 til 30.

⁶ Det vises til dommen i *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 65.

⁷ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 46.

⁸ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 35, 36 og 48.

⁹ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 43.

34. Når det gjelder det annet spørsmål, anfører den ankende part at arbeidstidsdirektivet ikke krever en intensivitetsvurdering.

35. Den ankende part gjør gjeldende at det etter direktivet og relevant rettspraksis er klart at arbeidstakeren må være i stand til å bruke sin hviletid fritt og uhindret for å kunne beskjeftige seg med egne interesser. Om dette ikke er mulig, må tiden klassifiseres som arbeidstid.

36. I *Jaeger* la EU-domstolen til grunn at tiden leger i primærhelsetjenesten er i beredskap, utgjør arbeidstid, uten hensyn til det arbeid de berørte personer faktisk utfører.¹⁰ På samme måte har EU-domstolen ifølge den ankende part lagt til grunn at definisjonen av arbeidstid ikke inneholder noen henvisning til intensiviteten i arbeidet arbeidstakeren utfører.¹¹

37. Videre har EU-domstolen lagt til grunn at arbeidstakeren under kompenserende hvile ikke må være underlagt noen forpliktelse overfor arbeidsgiveren som kan forhindre ham fra fritt og uten avbrudd å beskjeftige seg med egne interesser for å motvirke den innvirkning arbeidet har på hans helse eller sikkerhet.¹²

38. Når det gjelder det tredje spørsmål, gjør den ankende part gjeldende at hyppighet ikke har noen betydning for vurderingen av om de aktuelle tidsrom utgjør arbeidstid. Den ankende part er av den oppfatning at det avgjørende i *Tyco*-saken ikke var at reisen fant sted hver dag, men at reisen var en nødvendig og integrert del av arbeidet. Det samme er tilfelle i den foreliggende sak siden den ankende part måtte reise til anvist sted for å utføre oppdraget han var beordret til av arbeidsgiver.

39. Den ankende part understreker at formålet med arbeidstidsregulering er å verne arbeidstakerne. Den ankende part anfører at hvis man tillater vurderingen å påvirkes av hvor ofte reisetid er beordret av arbeidsgiver, ville han stå tilbake uten kompenserende hviletid etter å ha stått til arbeidsgivers disposisjon i mange timer, og med mindre enn elleve timers hvile. En slik fortolkning ville ikke være i samsvar med arbeidstidsdirektivet og relevant rettspraksis fra EU-domstolen.¹³

40. Den ankende part anmoder EFTA-domstolen om å besvare det forelagte spørsmål på følgende måte:

---

¹⁰ Det vises til dommen i *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 68 og 69.

¹¹ Det vises til dommene i *Dellas m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 43, og *Tyco*, som omtalt over. Det vises også til kjennelsene i *Vorel*, som omtalt over, avsnitt 25, og *Grigore*, som omtalt over.

¹² Det vises til dommen i *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 95.

¹³ Det vises til dommen i *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 95.

1. *Tiden som medgår til en reise pålagt av arbeidsgiver, til og fra et annet oppmøtested enn arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested, når reisen skjer utenfor alminnelig arbeidstid, er å anse som arbeidstid etter artikkel 2 i direktiv 2003/88/EF.*
2. *Det er ikke rom for en intensivitetsvurdering eller for noe annet rettslig vurderingstema ved vurderingen av om tid medgått til en reise pålagt av arbeidsgiver, utgjør arbeidstid.*
3. *Hvor ofte arbeidsgiver fastsetter et annet oppmøtested enn det som er arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested, har ingen betydning for vurderingene under spørsmål I og II.*

Ankemotparten

41. Ifølge ankemotparten følger det av gjeldende tariffavtaler at tid medgått til reise – enten det etter arbeidstidsdirektivet og den norske arbeidsmiljølov er arbeidstid eller ikke – skal kompenseres som “reisetid”. Slike tidsrom kompenseres med avspasering, eventuelt dersom dette ikke er mulig, med en gitt betaling i penger.
42. Ankemotparten bemerker at Borgarting lagmannsrett har vurdert betydningen av dommen i *Tycø* og kommet til at den har begrenset overføringsverdi da den bare gjelder en spesiell gruppe arbeidstakere som ikke har et fast eller sedvanlig arbeidssted, men som pålegges å møte opp på et nytt sted hver dag.
43. Etter ankemotpartens syn var den ankende part ikke i operativ tjeneste i de omtvistede tidsrom. Dessuten var han ikke i en situasjon hvor han måtte være beredt til straks å utføre ordinære politioppgaver etter arbeidsavtalen.
44. Innledningsvis bemerker ankemotparten til det første spørsmål at det ikke er helt korrekt å si at de aktuelle reiser var pålagt av arbeidsgiver. Arbeidsgiver i den foreliggende sak ga ikke pålegg om reisene som sådan, bare om et bestemt oppmøtested der arbeidet skulle utføres.
45. Ankemotparten legger til grunn at kriteriene fastsatt i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1 ikke oppfylles bare ved at en arbeidstaker tilbringer tid på å reise utenfor ordinær arbeidstid. Et kjøretøy kan under normale omstendigheter heller ikke anses som arbeidstakerens arbeidssted.
46. Men i den utstrekning aktivt arbeid, ut over meget korte og rent reiserelaterte oppgaver som må anses som en del av reisen, utføres underveis, må tid medgått til dette anses som arbeidstid etter arbeidstidsdirektivet. Dette medfører likevel ikke at all tid

medgått til reise dermed blir arbeidstid etter direktivet, bare den tid som medgår til aktivt arbeid.¹⁴

47. Ankemotparten gjør gjeldende at det er tre grunner til at dommen i *Tyco* ikke kan tas til inntekt for at tid medgått til reise utenfor ordinær arbeidstid til/fra et annet oppmøtested enn arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested, i seg selv utgjør arbeidstid etter arbeidstidsdirektivet.

48. For det første må dommen anses som langt på vei begrenset til en spesiell type arbeidstakere som kjennetegnes av at de ikke har noe fast eller sedvanlig oppmøtested. Ankemotparten legger til grunn at for arbeidstakere som har et fast eller sedvanlig oppmøtested, innebærer ikke dét at de iblant bruker bil i forbindelse med arbeidet at reise tilsvarende er en iboende del av deres arbeidsoppgaver. Dessuten er det ikke naturlig å anse en arbeidstaker som reiser, som å “utføre sine arbeidsoppgaver eller plikter”.

49. For det andre legger dommen betydelig vekt på den situasjon som tidligere gjaldt for de berørte arbeidstakere. I den foreliggende sak finnes det ingen slik tidligere situasjon. De endringer som har blitt gjort i forhold til den ankende part, er ikke resultatet av ensidige beslutninger fra arbeidsgiver, men av avtaler inngått innenfor rammen av kollektive forhandlinger.

50. For det tredje har EU-domstolen understreket at vilkåret om at en arbeidstaker må “stå til arbeidsgivers disposisjon”, også må være oppfylt. I dommen fremheves det at de berørte arbeidstakere underveis kunne bli pålagt å utføre nye installasjonsoppdrag, og at deres frihet for øvrig var underlagt vesentlige begrensninger.¹⁵

51. Ankemotparten gjør videre gjeldende at tolkningen den ankende part har lagt til grunn, vil føre til uhensiktsmessige resultater i praksis.

52. Når det gjelder det andre spørsmål, gjentar ankemotparten at tid medgått til reiser av denne type, ikke kan utgjøre arbeidstid etter arbeidstidsdirektivet med mindre det utføres aktivt arbeid, og i så fall er det bare tid medgått til aktivt arbeid som utgjør arbeidstid. Ankemotparten ser imidlertid ikke bort fra at det kan finnes omstendigheter der tidsrom hvor det ikke utføres noe aktivt arbeid, også må anses som arbeidstid.¹⁶ Det avgjørende her

---

¹⁴ Det vises til dommen i *Simap*, som omtalt over, avsnitt 50.

¹⁵ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 35, 36 og 39.

¹⁶ Det vises til dommene i *Jaeger*, som omtalt over, *Pfeiffer m.fl.*, C-397/01 til C-403/01, EU:C:2004:584, avsnitt 93, og *Dellas m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 50.

må være om arbeidstakeren er rettslig forpliktet til straks å utføre sine oppgaver, og om han er forpliktet til å være fysisk til stede på et sted anvist av arbeidsgiver.¹⁷

53. Ankemotparten anfører at for at tid skal regnes som arbeidstid, må arbeidstakeren også ha plikt til å være beredt til å utføre ordinære oppgaver etter arbeidsavtalen i større grad enn på fritiden. En del yrkesgrupper – inklusive polititjenestemenn – vil naturlig ha en viss plikt til å handle også på fritiden, uten at dette innebærer at de alltid er på arbeid.

54. Dessuten må det tas hensyn til i hvilken grad forpliktelsene og begrensningene på arbeidstakerens frihet til å disponere sin egen tid og beskjeftige seg med egne interesser, betyr at det er naturlig å anse denne tid som arbeidstid. Det sentrale ved en slik vurdering må være arbeidstakerens mulighet til å slappe av og hente seg inn etter arbeid.¹⁸ Ankemotparten gjør gjeldende at de omtvistede tidsrom i den foreliggende sak ikke utgjør arbeidstid siden det var opp til den ankende part å bestemme avreisetidspunkt, transportmiddel, reiserute, eventuelle pauser og andre gjøremål. Ankemotparten gjør i tillegg gjeldende at i slike tilfelle vil intensiteten i arbeidet som utføres, være uten betydning.

55. Når det gjelder det tredje spørsmål, fastholder ankemotparten at vurderingen i prinsippet ikke påvirkes av hvor ofte det fastsettes et annet oppmøtested enn det faste eller sedvanlige. Arbeidstakere som ofte opplever dette kan imidlertid ha et noe større behov for vern i denne sammenheng. Ankemotparten utelukker derfor ikke at det er mulig at hyppigheten kan ha betydning ved vurdering av om vilkårene i arbeidstidsdirektivet er oppfylt. Dette ville imidlertid bare være relevant i tilfelle et annet oppmøtested fastsettes oftere enn i den foreliggende sak.

56. Ankemotparten anmoder EFTA-domstolen om å besvare de forelagte spørsmål på følgende måte:

Spørsmål I

Det at arbeidstakeren tilbringer tid på en reise som beskrevet i spørsmålet, er ikke i seg selv tilstrekkelig til at den medgåtte tid må anses som arbeidstid etter direktiv 2003/88/EF artikkel 2. Men i den utstrekning aktivt arbeid utføres underveis, ut over meget korte og rent reiserelaterte oppgaver som må anses som en del av reisen, må tid medgått til dette anses som arbeidstid etter

---

¹⁷ Det vises til dommene i *Simap*, som omtalt over, avsnitt 48 til 50, *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 63 til 65, *Dellas m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 48, og *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 35 og 36. Det vises også til kjennelsen i *Vorel*, som omtalt over, avsnitt 28.

¹⁸ Det vises til dommene i *Simap*, som omtalt over, avsnitt 50, *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 65, og *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 37.

direktivet. Likevel vil ikke all tid brukt på reisen være arbeidstid etter direktivet – bare den tid som er brukt på aktivt arbeid.

Spørsmål II

Tid som ikke innebærer aktivt arbeid, kan under særlige omstendigheter anses som arbeidstid hvis arbeidstakeren er rettslig forpliktet til å være beredt til å utføre normale oppgaver etter arbeidsavtalen, og hvis han er forpliktet til å være fysisk til stede på et sted anvist av arbeidsgiver.

For at reisetid skal anses som arbeidstid, må den rettslige forpliktelse til å være beredt til å utføre normale oppgaver etter arbeidsavtalen gå lengre enn det som gjelder i arbeidstakers fritid. Dessuten må forpliktelsene og begrensningene på hans frihet til å disponere egen tid og beskjeftige seg med egne interesser, være så omfattende at det er naturlig å anse denne tid som arbeidstid.

Hvis det foreligger en forpliktelse til å være arbeidsberedt og slike begrensninger på arbeidstakers frihet som beskrives over, skal det ikke i tillegg utføres en intensivitetsvurdering av den mengde arbeid som utføres på reise.

Spørsmål III

Det kan ikke være riktig å anse tid som medgår til denne type reise som arbeidstid etter direktivet, hvis det bare er unntaksvis at arbeidsgiveren anviser et annet oppmøtested enn arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested. Så lenge arbeidstakeren har et fast eller sedvanlig oppmøtested, er det derfor irrelevant for svaret på spørsmål I og II om det bare sjelden anvises et særskilt oppmøtested, som i den foreliggende sak, eller om dette skjer oftere. Når det gjelder spørsmål II, kan det imidlertid ikke som et prinsipp utelukkes at det ved vurderingen av om vilkårene i direktivet er oppfylt, i tvilstilfeller kan legges vekt på hvor ofte dette skjer.

Polens regjering

57. Den polske regjering gjør gjeldende at bare en selvstendig fortolkning av begrepene arbeidstid og hviletid vil kunne sikre direktivet full virkning og ensartet anvendelse i alle EØS-stater.¹⁹

58. Når det gjelder det første kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, anfører den polske regjering at den foreliggende sak skiller seg fra *Tyco* ved at sistnevnte gjaldt

---

¹⁹ Det vises til dommene i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 27, og *Dellas m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 44 og 45, og kjennelsene i *Vorel*, som omtalt over, avsnitt 26, og *Grigore*, som omtalt over, avsnitt 44.

spesielle typer arbeidstakere som ikke hadde noe fast eller sedvanlig oppmøtested, men daglig ble beordret til et nytt oppmøtested.²⁰

59. I den foreliggende sak bør imidlertid reise til oppdragssted behandles som vanlig reise til og fra hjemmet til det faste eller sedvanlige oppmøtested som den ankende part foretar hver gang han går på arbeid, og som ikke regnes som arbeidstid.

60. Når det gjelder det annet kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, er den avgjørende faktor at arbeidstakeren er forpliktet til å være fysisk til stede på det sted arbeidsgiveren har bestemt, og være tilgjengelig for arbeidsgiveren for ved behov straks å kunne yte relevante tjenester.²¹ Følgelig må arbeidstakeren være rettslig forpliktet til å følge arbeidsgivers instruksjoner og utføre sine arbeidsoppgaver i denne sammenheng.

61. Motsatt fastsetter EU-domstolens rettspraksis at tid som arbeidstakere selv kan organisere uten større begrensninger til å beskjeftige seg med egne interesser, ikke utgjør arbeidstid etter arbeidstidsdirektivet.²²

62. Den polske regjering anfører at den ankende part i den foreliggende sak faktisk ikke sto til arbeidsgivers disposisjon hele tiden, og at det ikke var mulig for ham å utføre polititjenestemenns standardoppgaver. Videre var det opp til den ankende part å bestemme avreisetidspunkt, transportmiddel, reiserute, eventuelle pauser og andre gjøremål.

63. Når det gjelder det tredje kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, anfører den polske regjering at reisen til oppmøtestedet ikke generelt kan anses som arbeidstid. For en slik klassifisering må reisen betraktes som en integrert del av utførelsen av arbeidstakerens arbeidsoppgaver, som må skilles fra situasjonen til en arbeidstaker med et fast eller sedvanlig oppmøtested.²³

64. Den polske regjering anmoder EFTA-domstolen om å besvare de forelagte spørsmål på følgende måte:

Tiden som medgår til en reise pålagt av arbeidsgiver, til og/eller fra et annet oppmøtested enn arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested, når reisen skjer utenfor alminnelig arbeidstid, skal ikke anses som arbeidstid etter artikkel 2 i direktiv 2003/88/EF.

---

²⁰ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 36.

²¹ Det vises til dommene i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 35, og *Dellas m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 48, og kjennelsene i *Vorel*, som omtalt over, avsnitt 28, og *Grigore*, som omtalt over, avsnitt 63.

²² Det vises til dommene i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 36 og 37, *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 63, og *Simap*, som omtalt over, avsnitt 48 til 50.

²³ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 36.

ESA

65. Innledningsvis bemerker ESA at den underliggende tvist i saken gjelder nivået på det vederlag den ankende part har krav på for de omtvistede reiser. ESA gjør gjeldende at dette spørsmål faller utenfor arbeidstidsdirektivets virkeområde. Definisjonen av “arbeidstid” i direktivet berører ikke den ankende parts rett til vederlag for den aktuelle reisetid, i alle fall ikke direkte. Begrepet “arbeidstid” definerer snarere den ramme arbeidsgivere kan organisere arbeidstakernes arbeidstid og hviletid innenfor.

66. ESA anfører at selv om definisjonen av “arbeidstid” i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1 viser til nasjonal lovgivning eller praksis, betyr ikke det at EØS-statene ensidig kan fastsette begrepets rekkevidde.²⁴ Videre har EU-domstolen understreket at bare en selvstendig fortolkning av begrepene “arbeidstid” og “hviletid” kan sikre arbeidstidsdirektivet full virkning.²⁵

67. ESA gjør gjeldende at kriteriene fastsatt i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1 for å bestemme hva som utgjør “arbeidstid”, er kumulative²⁶. ESA bemerker imidlertid at EU-domstolen har hatt en fleksibel tilnærming og etablert et heller vidt begrep når det gjelder “arbeidstid”.²⁷

68. Når det gjelder det tredje kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, anfører ESA at EU-domstolens resonnement i *Tyco*²⁸ også får anvendelse på de omtvistede reiser i den foreliggende sak. Slik ESA ser det, var reisene nødvendige for at den ankende part skulle kunne utføre oppdrag han var gitt av arbeidsgiver. De kan ikke skilles fra reisene som ble vurdert i *Tyco* med henvisning til at den ankende part, i motsetning til arbeidstakerne i *Tyco*, hadde et sedvanlig oppmøtested. ESA anfører at det avgjørende er om reisene var nødvendige for at arbeidstakerne skulle kunne utføre sine arbeidsoppgaver.²⁹

69. Når det gjelder det annet kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, gjør ESA gjeldende at for at en arbeidstaker skal kunne anses å stå til disposisjon for sin arbeidsgiver, må han være i en situasjon der han er rettslig forpliktet til å følge sin arbeidsgivers instruksjoner og utføre sine arbeidsoppgaver for arbeidsgiveren.³⁰ Motsvarende, dersom

---

²⁴ Det vises til *Matja Kumba T. M'Bye m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 38, og for sammenligning, dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 38.

²⁵ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 27.

²⁶ Det vises til generaladvokat Bots uttalelse i *Tyco*, C-266/14, EU:C:2015:391, avsnitt 31, og til dommene i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 29, og *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 49.

²⁷ Det vises til dommen i *Dellas m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 46 til 48.

²⁸ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 32.

²⁹ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 32 til 34.

³⁰ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 36.

arbeidstakerne kan organisere sin tid uten større begrensninger til å beskjeftige seg med egne interesser, er dette en faktor som kan vise at denne tid ikke utgjør arbeidstid.³¹

70. Videre kan hvileperioder anses som effektive når arbeidstakerne kan forlate arbeidsmiljøet i hvileperiodene og fritt og uavbrutt beskjeftige seg med egne interesser.³²

71. ESA er av den oppfatning at en person som den ankende part står til sin arbeidsgivers disposisjon underveis på slike reiser som dem den foreliggende sak gjelder. Den ankende parts arbeidsgiver bestemte hvor han skulle reise for å utføre sine oppdrag, og tidspunktet han måtte ankomme på. Selv om den ankende part hadde en viss grad av frihet underveis, handlet han fortsatt etter arbeidsgivers instruks på reisene, og oppdragene kunne bli avlyst av arbeidsgiveren. Under den nødvendige reisetid kunne den ankende part ikke bruke sin tid fritt til å beskjeftige seg med egne interesser, og han kunne ikke tilbringe tid med familie eller venner.³³

72. ESA anfører at EU-domstolens rettspraksis når det gjelder arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, gjenspeiler at bestemmelsen ikke nevner noen intensivitetsvurdering og heller ikke fastsetter noen tidskategori mellom arbeidstid og hviletid.³⁴ Følgelig har verken EFTA-domstolen eller EU-domstolen foretatt noen vurdering av arbeidsintensivitet i sin rettspraksis.³⁵

73. Reisetid kan heller ikke klassifiseres som “hviletid” med henvisning til at reising ikke er like byrdefullt som vanlig arbeid, da dette avhenger av omstendighetene i det enkelte tilfelle. ESA er av den oppfatning at det ville undergrave hvileperiodenes vesentlige funksjon hvis de skulle anses å inkludere reisetid for reiser som utføres etter arbeidsgivers instruks. De omtvistede reiser fant sted fordi den ankende part var instruert til å bruke den nødvendige tid for å reise til et annet sted enn sitt sedvanlige oppmøtested, ikke fordi han fritt hadde tatt valget om å bruke hviletiden sin på å reise.

74. ESA gjør imidlertid gjeldende at det i prinsippet bare er den nødvendige reisetid og ikke den faktiske reisetid som kan utgjøre arbeidstid. Om en arbeidstaker stopper på veien for å utføre personlige gjøremål, utgjør ikke denne tid arbeidstid.

---

³¹ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 37. Det vises også til *Matja Kumba T. M'Bye m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 41, og til dommen i *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 94.

³² Det vises til *Matja Kumba T. M'Bye m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 41. Se også dommen i *Jaeger*, som omtalt over, avsnitt 95.

³³ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 38 og 39.

³⁴ Det vises til dommen i *Dellas m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 43 og 47. Det vises også til kjennelsen i *Vorel*, som omtalt over, avsnitt 25.

³⁵ Det vises til *Matja Kumba T. M'Bye m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 44, og dommene i *Tyco*, som omtalt over, og *Dellas m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 48 og rettspraksis som det vises til der.

75. Når det gjelder det første kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, gjør ESA gjeldende at hvis reiser er nødvendige for at en arbeidstaker skal kunne utføre sine arbeidsoppgaver, er reising en del av arbeidstakerens arbeidsoppgaver og plikter, uten hensyn til om han har et sedvanlig oppmøtested. For en arbeidstaker som har et sedvanlig oppmøtested, har reiser etter instruks fra arbeidsgiveren dessuten et sterkere element av arbeid enn for en arbeidstaker uten noe fast eller sedvanlig oppmøtested, siden den førstnevnte arbeidstaker forventer å gå på arbeid på det sedvanlige oppmøtested.

76. På bakgrunn av denne analyse er ESA av den oppfatning at de tre kriterier i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1 er oppfylt, og at de omtvistede reiser utgjør arbeidstid etter denne bestemmelse. Imidlertid foreslår ESA at reisetiden bør beregnes på grunnlag av den tid som er nødvendig for å reise fra det sedvanlige oppmøtested til det angitte oppmøtested, siden reisetiden mellom hjemmet og det sedvanlige oppmøtested ikke utgjør arbeidstid.

77. ESA foreslår at spørsmål I besvares bekreftende. Etter ESAs oppfatning følger det av dette at spørsmål II ikke trenger besvares. På denne bakgrunn anmoder ESA EFTA-domstolen om å besvare spørsmål I og III på følgende måte:

Tid som medgår utenfor normal arbeidstid til en reise pålagt av arbeidsgiver, til og fra et annet oppmøtested enn arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested, utgjør arbeidstid etter artikkel 2 i europaparlaments- og rådsdirektiv 2003/88/EF av 4. november 2003 om visse aspekter ved organisering av arbeidstiden, uten hensyn til hvor ofte slike reiser finner sted. Arbeidstiden blir den minstetid det ville tatt å reise fra det faste eller sedvanlige oppmøtested til det angitte oppmøtested, men uten å overskride den tid arbeidstakeren faktisk bruker på å reise.

Kommisjonen

78. Innledningsvis bemerker Kommisjonen at den anmodende domstol ber EFTA-domstolen om veiledning med hensyn til den korrekte tolkning av definisjonene i arbeidstidsdirektivet, men ikke med henblikk på anvendelse eller tolkning av den materielle rett til helse og sikkerhet som er nedfelt der. Kommisjonen er av den oppfatning at den anmodende domstol overhodet ikke antyder at det er tvist om den ankende parts rett til hviletid eller om beregningen av lengste tillatte arbeidstid. Følgelig er det ikke klart om det er et EØS-rettslig problem som sådan som skal løses i denne sammenheng.

79. Selv om EFTA-domstolen har lagt til grunn at bestemmelser eller begreper hentet fra EØS-retten bør tolkes ensartet, uten hensyn til de omstendigheter de får anvendelse

på³⁶, er Kommisjonen i tvil om anmodningen om rådgivende uttalelse kan behandles i lys av EU-domstolens seneste rettspraksis.³⁷

80. Når det gjelder det første spørsmål, anfører Kommisjonen at ut fra arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1 må en arbeidstaker, for å kunne anses å stå til arbeidsgivers disposisjon, være fysisk til stede der hvor arbeidsgiveren har bestemt, og være tilgjengelig for arbeidsgiveren for straks å kunne yte relevante tjenester ved behov.³⁸

81. Ifølge EU-domstolens rettspraksis er det vesentlige i denne sammenheng dessuten at arbeidstakeren “must be placed in a situation in which he is legally obliged to obey the instructions of his employer and carry out his activity for that employer”.³⁹ Motsatt uttales det at “the possibility for workers to manage their time without major constraints and to pursue their own interest is a factor capable of demonstrating that the period of time in question does not constitute working time”.⁴⁰

82. I *Tyco*-saken gikk EU-domstolen med på at arbeidstakere hadde en viss frihet den tid de brukte på å reise fra hjemmet til kunder, forutsatt at de ankom til avtalt tidspunkt. Det ble imidlertid også understreket at arbeidstakerne underveis på disse reiser handlet “on the instructions of the employer”, som vil kunne gjøre endringer. Uansett var arbeidstakerne i løpet av den nødvendige reisetid “not able to use their time freely and pursue their own interests”, med det resultat at de sto til arbeidsgiverens disposisjon.

83. Etter Kommisjonens oppfatning kan et resonnement tilsvarende det i *Tyco* anvendes på situasjonen i den foreliggende sak. Kommisjonen fastholder at arbeidstakeren under slike omstendigheter er forpliktet til å følge arbeidsgiverens instruksjoner og ikke kan unngå byrden med slik reisetid ved sitt valg av bosted. Videre er reisetiden ikke bare en del av et standard oppmøte på et fast arbeidssted, og selve reisingen er en del av den spesifikke arbeidsoppgave som pålegges gjennom arbeidsgivers instruks. Det faktum at en slik instruks og den nødvendige reise bare forekommer sporadisk, kan ikke rokke ved denne konklusjon.

84. Kommisjonen er uenig i ankemotpartens argument om at en polititjenestemann som den ankende part har få begrensninger når han reiser ut på spesialoppdrag. Kommisjonen er av den oppfatning at det finnes et tidsrom som er nødvendig reisetid, og som inngår i oppdraget som arbeidstakeren har fått instruks fra arbeidsgiveren om å utføre. I dette

---

³⁶ Det vises blant annet til sak E-25/13 *Gunnar Engilbertsson*, Sml. 2014 s. 524, avsnitt 54.

³⁷ Det vises til dommen i *Pérez Retamero*, C-97/16, EU:C:2017:158. Det vises også til kjennelsen i *Grigore*, som omtalt over, avsnitt 4 i slutningen, og dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 48 og 49.

³⁸ Det vises blant annet til dommen i *Dellas m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 48, og kjennelsen i *Vorel*, som omtalt over, avsnitt 28.

³⁹ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 36.

⁴⁰ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 37.

tidsrom kan arbeidstakeren ikke fritt og uten avbrudd beskjeftige seg med egne interesser siden han er forpliktet til å reise til det anviste oppmøtested.

85. Når det gjelder det tredje kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, gjør Kommisjonen gjeldende at den tid en polititjenestemann bruker for å reise til et bestemt sted (et annet sted enn sitt sedvanlige arbeidssted) for et bestemt oppdrag han er beordret til av sin arbeidsgiver, er et “necessary means” for at han skal kunne utføre oppdraget.⁴¹ Det at han ikke utfører faktiske politioppgaver i snever forstand på reisen, svekker ikke konklusjonen om at reisen er en del av hans arbeidsoppgaver generelt.⁴²

86. Når det gjelder det første kriterium i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1, bemerker Kommisjonen at EU-domstolen i *Tyco* la til grunn at hvis en arbeidstaker “utfører sine plikter” underveis på reisen til eller fra en kunde, må arbeidstakeren også anses å “arbeide” underveis på reisen. Av særlig relevans ifølge Kommisjonen er EU-domstolens konklusjon om at når reising er en integrert del av det å være arbeidstaker, kan ikke arbeidsstedet bare reduseres til det fysiske sted der de arbeider hos kunden.⁴³ Kommisjonen anfører at på samme måte utgjør reising en integrert del av arbeidet til en polititjenestemann som utkalles for å utføre et oppdrag på et annet sted enn sitt sedvanlige arbeidssted. Det faktum at dette bare forekommer sporadisk, kan ikke rokke ved denne konklusjon.

87. Kommisjonen konkluderer på denne bakgrunn med at alle tre kriterier i arbeidstidsdirektivet artikkel 2 nr. 1 er oppfylt, og at reisetid som den hovedsaken gjelder, utgjør arbeidstid etter nevnte artikkel.

88. I betraktning av dens svar på det første spørsmål anser Kommisjonen at det ikke er nødvendig å besvare de andre spørsmål.

89. Kommisjonen anmoder EFTA-domstolen om å besvare de forelagte spørsmål på følgende måte:

Direktiv 2003/88/EF artikkel 2, under omstendigheter som dem saken for den nasjonale domstol gjelder, må tolkes slik at tiden som medgår til en reise pålagt av arbeidsgiver, til og/eller fra et annet oppmøtested enn arbeidstakerens faste eller sedvanlige oppmøtested, og som finner sted utenfor alminnelig arbeidstid, utgjør arbeidstid etter direktivet.

Carl Baudenbacher
Saksforberedende dommer

---

⁴¹ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 32.

⁴² Det vises til dommene i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 31, og *Dellas m.fl.*, som omtalt over, avsnitt 47.

⁴³ Det vises til dommen i *Tyco*, som omtalt over, avsnitt 43.